

quoties maior est multiplicata minoris, quodsi ulterius requiris: quoties maior est multiplicata minoris; hoc aio dependere, ab inuentione rationis, quae communis est mensura, et maioris, et minoris rationis. Hanc materiam obiter tractauit Pater Sarafa, (qui te salutarij iubet) in responso ad Merfennium ¹⁾; et diductus eam tractabimus in Mezabio ²⁾. En pretium habes quod petijisti: iure igitur postulo quod promissisti. Vale.

Gand. 6. Apr. 1652.

Clarissimo Viro Domino CHRISTIANO HUGENIO.
Hagae Comitit.

N° 126.

CHRISTIAAN HUYGENS à LODEWIJK HUYGENS.

24 MAI 1652.

*La lettre se trouve à Amsterdam, Archives Municipales.
La copie se trouve à Leiden, coll. Huygens.*

MON FRÈRE

Il faut confesser que vostre voyage à este tresplaisant et je voy que vous faites tout ce que vous pouvez pour me faire repentir de ce que n'ay entrepris celuy d'Angleterre au lieu de vous. J'espere que Monsieur van Leeuwen bientost nous en contera toutes les particularitez, car pour vous, je ne pense pas que vous serez de retour devant que les Ambassadeurs le foyent. Nous sommes revenu de Cleves le 12 de ce mois, apres ij avoir fait un sejour de 8 jours seulement, lesquels 8 jours ont pourtant cousté bon a Monsieur l'Electeur ¹⁾, qui à fait toute la depense absolument. Il ij avoit si grans concours de monde dans la ville qu'on eust grand peine a se mettre la nuit à couvert, et j'ay changé trois fois de logis, pour en trouver de moins sales et inquiets. le mariage ²⁾ se fit le 2. en grande magnificence, aveq les cerimonies ac-

¹⁾ Voyez la Lettre N°. 100, Note 7.

²⁾ Lisez: Mesolabio.

¹⁾ Friedrich Wilhelm, Electeur de Brandebourg, naquit à Berlin le 16 février 1620 et décéda à Potsdam le 9 mai 1688. Il reçut le surnom de „grand Electeur”. Il épousa le 7 décembre 1646 Louise Henriette, fille aînée du prince Frederik Hendrik et d'Amalia, Comtesse de Solms.

²⁾ Le mariage du Comte Willem Frederik de Nassau [voir la lettre N°. 84] et d'Albertina Agnes, troisième fille du prince Frederik Hendrik et d'Amalia Comtesse de Solms.

Albertina Agnes naquit à la Haye le 29 avril 1634 et mourut à Oranjewoud (Frise) le 24 mai 1696.

coutumées d'Allemagne, par quoy il vous faut remettre en memoire seulement ce que vous avez vu à Cassel ³⁾, ou un peu d'avantage. le 6. je vis le caroufel qui fut bien autre chose pour la magnificence d'habits que celuy qui se fit icy aux nopces ⁴⁾ de Monsieur de Brederode ⁵⁾. l'un parti estoit habille à la Romajne, d'ont le chef estoit l'Electeur; l'autre à la Moreque, celuy du Comte de Waldec ⁶⁾. ainsi il firent leur marche en bel ordre, et aprez coururent les 3 testes, je pense que vous en scauez la maniere. le jour ensuiuant il coururent encore la bague sans estre deguisez, mais ce que j'ay oublie de dire, est le beau spectacle de feu d'artifice qu'on vit le 4e. ou il y eust fort souvent 3 a 400 fuzees jetté en l'air en mesme instant. le baler fut danfé le 8e, mais il n'y eust rien d'extraordinaire là, pour ceux qui en ont veu de semblables icy à la Haye. Outre tout ceci on ij avoit presque toutes les apresdinees le divertissement de voir la Comedie, que representoit la mesme bande Francoise que vous avez tant vu jouer icy du vivant de Son Altesse, et le soir il ij eust bal d'ordinaire, mais il n'ij danfoit que de des [sic] Princes et Contes (tant ij en avoit), si bien que les gentilhommes et damoiselles se devoient contenter d'en estre les spectateurs. Je disnâij tantost avecq les Gentilhommes, qui remplissoit 3 ou 4 tables, tantost avecq le Frauwentzimmer, dont il avoit aussi belle quantité. souvent aussi avecq mon Pere chez le Comte Maurice ⁷⁾, qui disnoyt tousjours dans son quartier et à son aise avecq peu de personnes seulement. Monsieur de Brederode nous promena une apresdinee en carosse jusques à Santen, ou l'on dit que Jules Caesar a dominé en son temps, quand on le nomma Castra Venera. Le mesme Seigneur nous donna à manger tout ce jour la, et en bonne compagnie car toute sa famille estoit avecque lui. le jour ensuiuant il nous mena encore voir les plantage du Comte Maurice ses gardins et grottes qu'il a ajusté d'une belle facon et à peu de frais, la situation estant de soy mesme tresplaisante. Je n'aj pas le loisir de vous conter d'avantage sur ce subject; autrement je prens plaisir à m'en refouvenir, car j'ay eu beaucoup de contentement pour le peu de temps que j'ay esté dehors.

³⁾ Voir la Lettre No. 73.

⁴⁾ Il s'agit des noces célébrées avec une splendeur extraordinaire à l'occasion du second mariage de Brederode, en 1638, avec Louisa Christina von Solms, belle-soeur du Prince Frederik Hendrik.

⁵⁾ Joan Wolfert van Brederode, fils de Floris van Brederode et de Dorothea van Haesten, naquit le 12 juin 1599 à Heusden et décéda le 3 septembre 1655 à Maastricht; il devint en 1641 Feld-Marschal de l'armée à la place de son beau-frère le comte Willem de Nassau, dont il avait épousé la soeur comtesse Anna, morte en 1630.

⁶⁾ Georg Friedrich, fils de Vollrath IV, Comte de Wildungen, Prince de Waldeck, né le 8 mars 1620, mort le 19 novembre 1692 à Arolsen, était Feld-Marschal de l'armée impériale. Il eut pendant quelque temps le commandement de l'armée des Provinces-Unies (1689). En 1643 il épousa Elisabeth Charlotte de Nassau-Siegen.

⁷⁾ Voir la Lettre No. 10.

Il y a quelques jours que Raef⁸⁾ est partij pour l'Angleterre, à qui j'aij donne 2 exemplaires de mon livre, afin qu'il les adresse à vous, et que vous les fassiez tenir à Hobbes et Cavendys. J'en eusse donné encore autant si j'eusse sçeu ce que je viens d'apprendre par la vostre⁹⁾, mais maintenant je suis d'avis, si adhuc integrum est, que vous envoyez l'une à Oxford¹⁰⁾ et l'autre à Cavendis. Je voudrois que Brereton fut à Londres pour la luij porter, et pour montrer ce que je luij aij envoijé par ma derniere et premiere lettre¹¹⁾. Je suis

Vostre tresaffectionné frere et serviteur
CHR.

Hier j'aij dit ce que vous desiriez à ma Cousine Jet, qui se recommande à vous et vous baise les mains.

Monfieur d'Asperen mourut hier à 8 heures apres diner.

24 May 1652.

Pour mon frere LOUIS.

N° 127.

CHRISTIAAN HUYGENS à LODEWIJK HUYGENS.

5 JUILLET 1652.

*La lettre se trouve à Amsterdam, Archives Municipales.
La copie se trouve à Leiden, coll. Huygens.*

MON FRERE,

Les particularitez du voijage de Frise qu'il semble que vous desirez de sçavoir, sont de si petite importance qu'à peine elles meritent d'estre racontées de bouche. Jamais il ne m'a esté permis encore de voyager en des pais qui soyent meilleurs que le nostre, et pour la Frise que je viens de voir maintenant, il faut que vous sçachez qu'elle tire fort sur le Dennemack sur tout si l'on considere l'esprit et les moeurs

⁸⁾ Probablement Willem de Rave, né à Rotterdam. Il était marin et se distingua dans la guerre maritime contre la France en 1678. La famille Huygens chargea ce Raaf régulièrement du transport de la correspondance.

⁹⁾ Cette lettre n'a pas été retrouvée.

¹⁰⁾ Probablement à John Wallis.

¹¹⁾ On n'a pas trouvé les minutes de ces lettres.

des gens qui l'habitent. Quand on vient de passer la mer à Staveren, il ij a un village pres de la qui s'appelle Molckwern, digne à estre considéré. les maisons y sont bastiés fort pres l'une de l'autre, mais tout en confus sans qu'il y ait des ruës aucunes, en forte qu'on se trouve bien empesché à en sortir quand on ij est entre. le langage qu'on ij parle est beaucoup differant de celui des autres frisons, qui ne l'entendent pas mesmes; les femmes sont belles et blanches, au reste fort honestes, et quoyque leurs maris soyent loin de la (car toute l'este ils la passent sur mer) on n'y entend jamais parler d'aucun desordre. J'aij passé 8 jours à Lewarden, pendant lesquels j'ay encore este voir Franeker et Harlingen, et en revenant nous passames à Sneek et Bolswert Worcum et Hindelopen. Apres j'aij veu la plupart des villes de la Noorthollande excepté Alémaer. Mais à entendre des abbregees de cette forte vous ne prenez guere de plaisir, nij moij à escrire des histoires de si peu d'importance, sçachant que vostre retour n'est pas loin¹⁾. C'est pourquoy je m'en remets à ce que je vous en raconte cij aprez. la belle histoire de vander Vorst, comment il a esté chassé de sa propre maison par Monsieur de Privignij, et comme ils se sont reconciliés depuis, je pense que mon frere de Zeelhem²⁾ vous la deduira par le menu. Eserivez moij si vous avez receu les livres que Raef à emporte avecq luij et à qui vous les avez donné. Je suis

Vostre tres affectionné frere et serviteur.
CHR. H.

5 Jul. 1652.

N° 128.

[FR. VAN SCHOOTEN] à CHRISTIAAN HUYGENS.

28 JUILLET 1652.

*La lettre se trouve à Leiden, coll. Huygens.
Chr. Huygens y répondit par le No. 129.*

Viro Clarissimo CHRISTIANO HUGENIO FR. à SCHOOTEN S. D.

Postquam litterae tuae¹⁾ certioem me fecerunt te peracto itinere tuo Gandavens²⁾ Hagam redijisse, non potui non gratulari tibi adventum tuum, et tractatum

¹⁾ Lodewijk Huygens partit, en effet, le 10 juillet 1652 de Londres avec l'Ambassade à cause de la guerre, qui était alors au plus fort.

²⁾ C'est Constantyn Huygens, frère.

³⁾ Cette lettre nous manque.

⁴⁾ Le 9 juillet 1652 Christiaan Huygens était parti avec son père pour la Flandre, le 13 il passa à Gand, où il visita le Père Gregorius à St. Vincentio et d'où il partit le 15 pour Anvers; le 18 il était de retour à la Haye. [Dagboek]. Voir la lettre N°. 134.

meum de Locis Planis Apollonij ³⁾ transmittere, quaerens ut eum perlegere digneris, et quaecumque repereris minus rectè se habere, aut parum placere, subinde notare. Omnia scilicet ingenio tuo subijcio. Cum enim illud perspectum habeam, fore confido ut postquam singula accuratè expendaris, non facilè quid inventum iri quod aliorum tela habeat reformidandum. Intelligo te diu cum Patre Gregorio esse collocutum, nec tamen interim te satis commodè eius confessionem suae quadraturae mihi posse exprimere. De quo igitur cum excurrere mihi vacabit inter nos agemus. Vale.

Lugd. Bat. 28 Julij 1652.

Monfieur Monsieur, CHRISTIANUS HUIJGENS, ten huijse van
myn Heer VAN ZUIJLICHEM
port in S'graven-hage
met een packjen W9. op t' plein.

N° 129.

CHRISTIAAN HUYGENS à FR. VAN SCHOOTEN.

13 AOÛT 1652.

*La lettre se trouve à Leyden, coll. Huygens.
Elle est la réponse au No. 128.*

CHRIST. HUGENIUS FR. SCHOTENIO Viro Clarissimo S. D.

Pro perlecto libro tuo gratiam habeo; etenim plurimam voluptatem coepi ex demonstrationibus istis quibus nihil est acutius neque elegantius. Hae autem ut citò non conscribuntur, ita ne leguntur quidem nisi lentè et circumspectè, quod unum me absolvere posset si de mora criminari velles. Et tamen multò ante tua tibi remisissimè, si lussisset esse diligentiori. Vexat me nimirum capitis dolor, non continuus quidem, sed tum maximè importune adveniens, cum primum intentius quid agere cepi, praecipuè si quid id est Geometricae rei: adeo ut nisi molestiam hanc voluptas animi compensaret, propemodum semper isto studiorum genere abstinere cogeres. Tibi gratulor quem talia non interpellant quo fit ut horas tuas omnes utiliter collocare possis. Optimè de nostratibus Geometris merebere, si quam primum problemata

³⁾ Cet ouvrage fut publié plus tard dans les Exercitationes Mathematicae de Fr. van Schooten sous le titre:

Francisci à Schooten Leydenfis, In Academia Lugduno-Batava Matheseos Professoris, Exercitationum Mathematicarum, Lib. III, continens Apollonii Pergaei Loca Plana, restituta. Lvgd. Batav. Ex Officina Johannis Elsevirii. Academiae Typographi. c151oc1vi. in-4°.

[tua] ¹⁾ typis vulgari permiseris. habebunt enim jam quae post Euc[lidis] ²⁾ libros legant atque aemulentur, ut rectè rationem inijisti, namque adhuc usque nihil admodum vernaculo sermone conscriptum fuit, quod veterum subtilitatem redoleret. Si tibi adessent sunt quae super hisce Apollonij libris interrogare vellem; Quomodo ille non nisi centum et 47 theorematibus complecti ista potuerit. quae tu tam breviter omnia demonstrata dedisti? quae fuerit ipsi proposita demonstrandi ratio? an omnes omninò casus fuerit profectus? an illud quoque ostenderit semper, extra locum punctum alibi esse non posse? atque hisce similia, quae te non fugere existimo, postquam materiam illam omnem ita pervidisti. Notas meas etsi paucissimae sunt, tamen et has, ubi tibi videbitur, panis recens absterget. Vale.

13 Aug. 1652.

N° 130.

CHRISTIAAN HUYGENS à FR. VAN SCHOOTEN.

29 OCTOBRE 1652.

*La lettre se trouve à Leyden, coll. Huygens.
Fr. van Schooten y répondit par le No. 131.*

CHR. HUGENIUS Clarissimo Viro D. FRANCISCO SCHOTENIO S. D.

Hesternae die Antwerpia literas accepi cum ternis harum Exemplarijs pictarum thesium ¹⁾ quarum nos participes voluit Dominus Tacquet, cujus et Epistolam ²⁾ mitto. de eo quod dicit ex falsis vera directè elici posse ³⁾, quid sit ex te scire velim, quaeve in hanc rem exempla afferri putes. In staticis est quod inquirere certius statui ab ipso autore; neque enim id capio quod de solido corpore in humidum immerso asserit.

¹⁾ La lettre est déchirée en cet endroit.

²⁾ Probablement il s'agit des

Theses Mathematicae ex Geometria, Arithmetica, Architectura Militari, Cosmographica, Statica, Optica, Musica, quas Serenissimo Archiduci Leopoldo Wilhelmo dicatas et aenea tabula amplissime expressas, Praefidi R. P. Andrea Tacquet Societatis Jesu Matheseos Professore, tuebatur ac demonstrabit Illustrissimus Dominus Theodorus d'Imerselle Comes de Bouchove et S. Imperii. In Collegio Societatis Jesu Lovanii 3 Septembris hora 9 ante et 3 post meridiano. Lovanii. Typis Andreae Bouveti. Anno mdcclii. in-folio.

Positiones Physico-Mathematicae ex Optica, Statica, Bellica, quas Serenissimo Archiduci Leopoldo dicatas, et in imagine perampla in aes incisâ expressas Praefide R. P. Andrea Tacquet Societatis Jesu Matheseos Professore propugnabit Illustrissimus Dominus Philippus Eugenius, Comes de Hornes et de Herlies. In Collegio Societatis Jesu Lovanii... Martii hora 9 ante et 3 post meridiem. Lovanii. Typis Andreae de Bouvet. 1651. in-4°.

³⁾ Cette lettre n'a pas été retrouvée.

⁴⁾ Voyez à ce sujet la réponse de van Schooten (Lettre N°. 131); puis les Lettres N°s. 137 et 139, où Tacquet et Christian Huygens traitent le même sujet.

Scis me hoc argumentum antehac pertractasse. Nunc autem in dioptrici totus sum, et nuperrime elegans inventum obrigit, cuius ope telescopium multo quam cetera perfectius me constructurum arbitror, si modo artificem reperire queam experientem. Illud autem inventum est, quod radios ad punctum unum tendentes ope superficiei sphaericae ad aliud punctum propius vel longinquius cogi posse demonstravi, idque praecite. Et consequenter quod venientes à puncto uno, simili superficie inflectere licet quasi à puncto veniant propiori vel remotiori. Haec autem Cartesius per superficies curvas antea ignotas artificiosè molitus est, sed quae nulla ratione expoliri possent.

Si leges motus ab ipso traditas adhuc defendis, hunc unum casum quaeso mihi expedi quem nescio qua de causa omisit.

Corpus A fertur versus B, simulque B versus A. Estque B duplo majus quam A, sed A duplo celerius movetur quam B. Quid fiet post occursum mutuum in C. Ego dico utrumque eadem qua venit celeritate retro actum iri. Quod si tibi quoque videtur vide qui cum caeteris conveniat. Vult enim Cartesius corpus A nullo pacto movere posse B majus existens, si hoc quiescat. Quomodo igitur ipsum repellat sibi occurrens? nam hoc quidem multo videtur difficilius. Ne te pigeat super hisce sententiam tuam deprimere et Vale.

Hagae 29 Octob. 1652.

N° 131.

FR. VAN SCHOOTEN à CHRISTIAAN HUYGENS.

4 NOVEMBRE 1652.

*La lettre se trouve à Leyden, coll. Huygens.
Elle est la réponse au No. 130.*

FR. à SCHOOTEN Clarissimo Viro D^{no}. CHRISTIANO HUGENIO S. D.

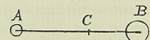
Acceptis tuis unà cum ijs, quas Reverendus Pater Tacquet ad me dederat, simulque pietis thesibus, pro quibus tum Tibi tum Illi gratias quam plurimas agendas habeo, utpote propter tuum in mittendis illis laborem, et ipse in iisdem donandis liberalitatem: non potui non ad ea, quae ex me quaeris respondere. Igitur quantum ad ea, ubi dicit ex falsis directè vera elici posse, puto equidem id Te ex exemplis huc allatis facillè percepturum. Etenim si quis ita ratiocinetur:

Omnis lapis est animal,
Omnis homo est lapis,
Ergo omnis homo est animal.

directè elicitur ex duabus manifestè falsis praemissis veram utique conclusionem. Neque enim hic peccatur in formâ syllogismi (quae hic est primae figurae), cum in eâ

conditiones omnes requisitae reperiantur. Ex duabus autem veris praemissis in bonâ formâ falsam conclusionem elicere est impossibile, quia semper aliàs est Sophisma. Clarius autem adhuc ex manifestè falsis verum directè elici intelliges, modò inspicias Regulam Falsi, in quâ ex uno aut duobus falsis sive ad libitum assumptis numeris quaesitum vel verum invenire apertè docetur. Nescio an dicam Algebram omnem etiam simile quid non docere, cum in eâ ex qualibet supposita seu fictâ quantitate vera atque quaesita semper per certas regulas vel directè inveniantur. Inter quam et Regulam Falsi aliam differentiam non agnosco, quàm quod in Algebrâ quantitas illa sit tantum supposititia, neque idcirco apertè falsa aut quaesitae contraria, quaeque ideo per certas regulas sic postea restringitur, ut talis fiat, qualis requiritur. Sed quid in Regula Falsi excipies non video, cum suppositi illi numeri omnino sint falsi, ex quibus tamen deinde certo modo, hoc est, directè verus numerus elicitur. Ubi eleganter (iudicio meo) utriusque naturam licet discernere, prout consideremus in Algebrâ supposititiam illam quantitatem semper sic restringi ut obtemperet omnibus quaestionis conditionibus ac proinde fiat quaesita; At verò in Regulâ Falsi patère, quibus modis ex omnino falsis suppositionibus verum eliciatur. adeoque facilius esse ex simplici tali supposititia quantitate ad veram pervenire, quàm ex omnino falsis veram eruere: quandoquidem illa inveniri nequit, nisi prius innotuerit quoniam pacto quaesitae contradicant, quod quidem in priori non est opus. Caeterum nostri suppositis diversis Hypothesibus Astronomos nihilominus in Eclipsium calculo convenire, ac proinde Astronomo sufficere ut calculum observationibus congruentem exhibeat, ita ut non necesse sit, eas Hypotheses esse veras. Cum enim variae Hypotheses sese offerant, Astronomus eam potissimum arripit, quae comprehensu sit quàm facillima. Philosophus fortassis verisimilitudinem magis requiret, neuter tamen quicquam certi comprehendet aut tradet, nisi divinitus illi revolutum fuerit. His adde, quod Copernicus scribit libris Revolutionum Caelestium se primis studijs suis restaurasse scientiam Astronomicam super iisdem Ptolomaei suppositionibus, et hæc ratione motus Planetarum emendasse, ut calculus apparentijs, et apparentiae calculo exactissimè responderent; ita tamen ut separatim Planetas singulos acciperet. Subjungit autem, cum postea totam structuram fabricarum particularium componere vellet, inde resultasse monstrum et chimaeram quandam, compositam ex membris nullâ prorsus proportionem inter se cohaerentibus, ac penitus incompatilibus, ita ut, quantumlibet sacrificatum esset Astronomo merè calculatori, non tamen sibi satisfieri pateretur, nec acquiesceret Astronomus Philosophus. Et quia probè intelligebat, si per falsas in naturâ Hypotheses salvari possent apparentiae caelestes, multò melius idem obtineri posse à veris Hypothesibus. Ubi itaque constat, etiam si Hypothesis Ptolemaica multis Phaenomenis adverteretur, atque idcirco vera esse non possit, calculus tamen, qui ei superstructus fuerit, consentiat cum aliarum Hypothesium calculo.

De motu quid sentiam, cum A fertur versus B, simulque B versus A. Estque B duplo maius quàm A, sed A duplo celerius movetur quam B. Dico corpus B ipsi A occurrens

in C debere pergere versus finiftram, ita quidem ut nullam sui motus partem amittat, nec novum motum recipiat; sed A resiliens, servatâ celeritate suâ, retro actum iri. Ratio est, quia B quamvis supponatur duplo tardius moveri quàm A, habet tamen aequalem quantitatem motus cum A (siquidem corpus duplo maius eadem celeritate motum quâ minus duplo plus habet motus): et ideo quia B maius est, debet A reflecti. B autem nullam partem sui motus communicare debet ipsi A, quia eadem vis motus est in A quam in B: adeoque multò minus A motum aliquem tradere potest ipsi B, cum in contrariam partem reflectatur, et ejus tantum determinatio, quâ ab A veniebat versus B, mutetur.

Denique quod scribis te nuperrimè invenisse, nempe, quo pacto radij ad unum punctum tendentes ope superficiei sphaericae detorqueri possint, ut praecisè coeant in aliud punctum propius vel longinquius &c. quae Cartesius simplicissimè omnium per superficies planas et hyperbolicas, aut per sphaericas et Ellipticas fieri posse ostendit, tu autem id per solas superficies sphaericas factum vis, nescio an satis accurate, quae de Refractionum legibus tradidit, examinaveris. Quippe tam planè ingenium ejus perspectum habeo, idque semper tam perspicacissimum deprehendi, ut planè confidam non facile quisquam ab ipso commissum aut non satis perspectum, sed illud ipsum ex omni parte constare debere, et vel cum ipsa veritate videri certare. Verum ne longior sim quam par est, et brevi tecum, uti spero atque si Deus favet, hac de re coram sum loquuturus, scribendi finem faciam. Interim vale et me amare perge.

Quaesô hæc comititias simul cum tuis ad Dominum Tacquet amandari digneris. Iterum Vale.

Lugd. Bat. 4 Novembris 1652.

Monfieur Monsieur, CHRISTIANUS HUGENS ten huijse van
Myn Heer VAN ZUIJLECHEM

in S'graven-hage,
op t' plein.

port.

N° 132.

CHRISTIAAN HUYGENS à D. SEGHERS.

[4 NOVEMBRE 1652.]

La minute se trouve à Leiden, Coll. Huygens.

Patri SEGERS.

De printen en gedruete disputatien die VE de moeyre genomen heeft van mij te fenden, sijn mij over eenigen tijt wel ter handt gekomen en betoonen met haer magnificentie dat de wetenschap in die questien wel in eere gehouden wert. Ick hebbe gewacht naer antwoord van de Professor Schoten, die hier nevens gaet in mijn brief,

die ick tot danbaerheijt en om naerder kennis te maecken aan Pater Tacquet geschreven hebbe. VE sal believen de selve voort te doen bestellen, ende mij meer en meer verplichten te sijn

VE ootmoedige.

N° 133.

CHRISTIAAN HUYGENS à A. TACQUET.

4 NOVEMBRE 1652. ^{a)}

*La minute et la copie se trouvent à Leiden, coll. Huygens.
A. Tacquet y répondit par le No. 137.*

A. TACQUET.

Misit ad me Dominus Segherus exemplaria tria Propositionum tuarum Vir Clarissime doctarum herculè et dignarum ea magnificentia qua sunt expressa. quae Ego vestigio distribui sicut fuerat imperatum. atque ecce à Schotenio nostro responsum. quod modò huc allatum est. nolui autem hoc incomitatum hinc ad te deferri, sed simul et pro munere tuo debitas gratias agendas censui et excusandam tenuitatem mei, quod dudum ad te eodem internuncio pervenit, neque merebatur ut tanto post tempore adhuc ejus meminisses. Rescevi equidem ex ijs, quae tunc ad Patrem Segherum rescripsisti ¹⁾, non te piguisse tempus impendere quo pagellas meas percurreres; quale autem de ijs judicium tuum fuerit non penitus cognovi, nisi quod bonam quodammodo spem de autore concepisse testaberis, cui utinam quandoque respondeat. Non multi mihi posteriorem libelli partem examinare videntur, quos inter si Tu fueris Vir Clarissime lubens quodcunque statueris audiam. De Gotchovio aliunde comperi, quod *εξέτασεν* meam Quadraturae Gregorianae approbavit. Atque eo fine has literas ²⁾ ad eum dedi, ut quae ab alijs accepti ipse mihi confirmet. Menses aliquot effluxere cum Patri Gregorio coram adfui, et multa sane disputavimus. inter quae vacillabat ad pleraque vir optimus, atque interdum non se sed discipulos totum opus contextuisse caufabatur, aliquando in priori quidem quadratura errorem confiteri videbatur sed ut in reliquis spem haberet. Quantum autem ex verbis ipsius conijcere licebat fera erat expectatio responsi. et si denique prodeat, cujus sit futurum momenti, quivis puto vaticinari potest qui argumenta mea expendiderit. Vale.

4 Nov. 1652.

^{a)} Cum epistola Schotenij. [Christiaan Huygens.]

¹⁾ Voyez la Lettre N°. 120.

²⁾ C'est la Lettre N°. 135.

N° 134.

CHRISTIAAN HUYGENS à A. TACQUET.

Appendice au N° 133.*La minute et la copie se trouvent à Leiden, coll. Huygens.*

Unum est in Theſibus tuis Vir Clariffime de quo Schotenum interrogavi, quale eſſet, nimirum quod ex falſis verum directè elici poſſe aſſeris. Ille autem prolixè ſuper his mihi reſcribens¹⁾ Regulam falſi in exemplum propoſuit atque ipſam algebram. dein Aſtronomorum variantes hypotheſes et dialecticum Syllogiſmum quendam ubi ex antecedentibus falſis vera concluſio deducitur. Quae omnia cum mihi non facere ad propoſitum videantur, quod et oſtendere ipſi decrevi, ſummopere deſidero ut hac in parte tu mihi ipſe ſatiffacias, atque una ſaltem aliqua re Geometrica locum id habere oſendas quod poſuiſti, ego etenim plane aliter ſentio, neque unquam tale quid animadvertere potui. Verum tu diutius in ea Scientia verſatus cum ſis non mirum ſi plura detexeris, eo praefertim iudicio omnia examinans, quale in ſcriptis tuis ubique aere et defaecatiſſimum elucet. Itaque quod facile potes voti compotem hic me facito, Vir Clariffime et Vale.

N° 135.

CHRISTIAAN HUYGENS à G. VAN GUTSCHOVEN.

4 NOVEMBRE 1652.

*La minute et la copie se trouvent à Leiden, coll. Huygens.
G. van Gutschoven y répondit par le No. 140.*

GOTSCHOVIO.

Intellexi non ita pridem cum Antwerpiae eſſem ex Domino Edelerio¹⁾ pro me ſententiam te dixiſſe, in controverſia quae mihi cum Patre Gregorio intercedit, quod

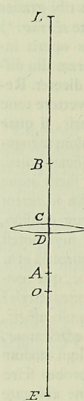
¹⁾ Voyez la Lettre N°. 131.

²⁾ Jacobus Edelheer, né à Louvain le 28 février 1597, mourut à Anvers le 23 juin 1657. Il était jurisconsulte renommé, possédant une grande bibliothèque et une belle collection d'objets d'art et de science. Il devint pensionnaire d'Anvers.

cum verum eſſe dubitare non liceat eo viro aſſirmante, cur non ingentes tibi gratias agam, qui inter paucos tantum operae imſumpſeris, quantum non meae *εξεραι*.²⁾ ſolum perlegendae requiritur, ſed magnae quoque parti terrifici ejus operis intelligendae. Ego cum autore ipſo Gandavi ante meſes aliquot³⁾ coram diu diſſerui ſed cum ſine arbitris dimicaremus, non erat qui me ſuperiorem diceret. Reſponſum certe ut vides nullum adhuc prodijt, et quantum ego animadvertere tunc poteram neque impoſterum prodibit. Interim tamen gratiſſimum feceris, ſi quae Dominus Edelerius reſulit, ipſe aſtruere mihi volueris. Neque verò hoc ſolum te rogaturus compellavi Vir Clariffime, ſed aliud eſt in quo magis mihi gratificari potes, idque tale eſt. Memini me ex te didiciſſe ante annos aliquot, quomodo facili atque accurata ratione lentes vitreae expoliri poſſent. nunc autem quaedam alia ad artem eam pertinentia ſcire geſtio, quae te eadè liberalitate mihi detecturum conſido. Patere igitur ut tibi interrogationibus aliquot moleſtus ſim, iſſque ſi fieri poſſet tantumdem verbis modo reſpondeto! Et prima quidem de formarum materia erit. Etenim an ex ferro, an ex aere amiſſo ſtanno conſectas habes, et ſi hoc, quà temperatura? Quomodo figuram perfectè ſphaericam inducis? quali arena lentes atteris? et an in eadem forma qua deinde expoliantur? Quo glutino lentes capulo affigis, picene an gypſo? Item quomodo papyrum haerere facis ad quam ultimo adfricantur. Et an ſola ſiccaque ad hoc tripolitana terra uteris? Scribunt praeterea aliqui modum omnino obſervandum in formarum latitudine ne nimia ſit, quos an probes ſcire velim, et an quiſquam plenè perfectèque omnia tradiderit ad quem me ablegare poſſis, ſi moleſtiam refugis expediendi ea, quae propoſui. Nunc autem qua de cauſa haec noviſſe cupiam indicabo. Coepi nuper in Dioptriciſ quaedam diligentius inſpicere, cum ſcientiam eam in multis mutilam adhuc atque imperfectam cernerem licet immenſum in modum à Cartefio fuerit promotà, eo ſolo principio, quod circa naturam refractionum adinvenit. Cui ego inſiſtens reperi primum quod etiam lentes quae ſphaericis ſuperficiebus conſtant, determinatum habent punctum concurſus vel diſperſus radorum qui paralleli incidunt, atque etiam eorum qui ex puncto procedunt vel tendunt ad punctum. neque ita tamen, ut omnes radij ad illud pertineant, verum ejuſmodi reperiunt punctum ultra quod nullus radius concurret cum ea linea, quae per utriuſque ſuperficieſ centrum tranſit. Ea igitur puncta quavis propoſita lente quomodo reperiuntur inveni, cujus rei mox ſpecimen tibi oſtendam. dein hoc reperi atque evidentiſſime demonſtratum habeo quod ope ſuperficieſ ſphaericae radij ad datum punctum tendentes, in alio dato puncto propiori vel remotiori congregari poſſunt accuratè, ſicut Cartefius per lineas curvas id effecit. Cui conſequens eſt ut etiam per ſphaericam ſuperficiem refringi poſſint qui ex dato puncto veniunt, tanquam ſi ex alio pro-

²⁾ Voir la Lettre N°. 113.

³⁾ C'était le 13 et 14 juillet de 1652. Voir la Lettre N°. 128.

piori vel remotiori procederent. Eo invento telescopia multo quam antehac perfectiora efficere me posse existimo; cujus modum ubi successerit nemini quam tibi libentius sum explicaturus, desunt autem nobis periti artifices, neque multum ijs confidere lubet cum jam nunc unus cui lentes duas faciendas locaveram nescio quo avolverit. Ea propter à te auxilium petere inductus fui, ut quae praecepisses ipse si exequi tentarem. Nunc autem quod dixi specimen tibi conscribam.

Esto lens CD convexa aequaliter vel secus nihil interest. Oporteatque invenire punctum concursus parallelorum accidentium à parte B. Sit A centrum superficiei C, et B superficiei D. Et jungatur AB et producat utrimque, et habeat DL ad LB proportionem refractionis, (haec autem in vitro sesquialtera est fere, sed paulo major nam accurate eam dimetiendo reperio esse eam quam 600 ad 397) etque eadem sit ratio CE ad EA. et ut EL ad LB, ita sit ED ad DO. Eritque O punctum concursus quaesitum. Cujus quidem demonstrationem et multorum praeterea quibus et augmentum apparens objectorum per quasvis et quotcunque lentes visorum determinavi, cum omnia ad finem perduxero, tibi exhibebo. Interim Vale.

4 NOV. 1652.

N° 136.

G. A. KINNER à LÖWENTHURN ¹⁾ à CHRISTIAAN HUYGENS.

30 NOVEMBRE 1652.

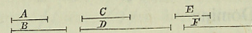
*La lettre se trouve à Leiden, coll. Huygens.
Chr. Huygens y répondit par le No. 146.*

Illustris ac Generose Domine, Domine ac Patrone colendissime.
Salutem à Domino et obsequia mea paratissima.

Errant qui negant amorem in ignotis esse. In me id sentio; ignotum et inuisum te amo, Clarissime Juuenis, et amaui iam tum ex quo libellum tuum uidi, Theore-

¹⁾ Gottfried Aloys Kinner von Löwenthurn naquit vers 1610 à Reichenbach (Silésie). Il devint docteur en théologie, en philosophie et en droit, fut appelé à Vienne par l'empereur Leopold I pour se charger de l'éducation de l'Archiduc Karl Joseph. Puis il vint à Prague en 1653, où il devint Supérieur du Chapitre Zu aller Heiligen (1670). On trouvera quelques détails sur sa vie dans la lettre N°. 175.

mata, inquam, Tua de quadratura hyperboles et partium circuli ex dato portionum centro grauitatis, ingeniosissimè concinnata. De his si quaeris quid sentiam; fatebor ingenue; dixi illico: si in uiridi ligno haec faciunt, in arido quid fiet? Videbantur enim mihi eiusmodi Theoremata Geometricam etiam canitiem non dedecere, quae Tu in uiridi etiamnum aetate feliciter inuenisti. Hinc est ingens illud desiderium, quo haecenus, ut aliquid ad te literarum darem, stimular, ut qui aetate non multum ablutimus, et iisdem mathematum studijs delectamur, alternà literarum communicatione fiamus notiores. Accedit Viri summi, et Clarissimi Geometrae Reverendi Patris Gregorij à Sancto Vincentio Tui apud me mirifica commendatio, cuius amorem per iudicium tuum de prima illius quadratura maximoperè tibi conciliasti. Placet et mihi scriptum illud Tuum in quantum quadraturam concernit, sed (pace Tuâ dixerim) non in totum; quia uideo in alium te scopum, quam in quem tendit Author, collimare. Putas enim (ut ex prologo Tuo apparet) Patrem Gregorium primam quadraturam omnibus alijs potiore iudicare; cum tamen in illa potius quadraturae possibilitatem ostendere, quam defactò illam exhibere conetur. Dum enim in prima quadratura assumit 6 quantitates, quarum quatuor priores AB, CD sunt rectilineae, duae verò posteriores EF circulares, et ostendit rationem primarum AB toties continere per multiplicationem rationem secundarum CD, quoties eadem ratio secundarum CD continet rationem

rationem secundarum CD, quoties eadem ratio secundarum CD continet rationem Tertiaram EF; dum, inquam, hoc ostendit

Author, non est mens ipsius exhibere re ipsâ numerum aliquem, qui indicet, quoties ratio inter primas quantitates AB per multiplicationem contineat rationem inter secundas CD (id enim apparet esse impossibile ex ipso discursu ex quo propositionem illam deducit) ut exinde sciatur, quoties ratio secundarum CD contineat rationem inter tertias quantitates EF: sed totus solummodo discursus est tendit, ut ostendat ut discursus positi sex illas quantitates ita se habere, ut proprietates, quae conuenit rationi repertae inter primas quantitates AB relatae ad rationem inter secundas CD, etiam conueniat rationi inter secundas CD, relatae ad rationem inter tertias EF repertam: adeoque cum tertiae quantitates sint circulares, possibile esse proportionem curui ad rectum. Hic, si bene mentem Patris Gregorij ex literis ad me datis intellexi, scopus est primae quadraturae. Posteriores discursu faciliore rem uidentur conficere, ad quarum tamen ultimum intentum non facile quis peruenerit. Ego secundam in ordine praeterlapso anno coepi discutere, quae ipso auctore teste caeteris est faciliore, cuius quidem intentum et ordinem, nisi fallor affectus sum, sed in uno etiamnum haereo, quò minus assensum toti discursui praebere possim. Caeterum, quidquid sit de quadratura, tanti opus Geometricum aestimandum puto, quanti uix ullius Geometrae, quem haecenus uidi Orbis: et mecum ita sentiet, qui plus ueritati uolet tributum, quam propriae praepostero aliquo affectu praconceptae opinioni. Haec habui, Illustris et Clarissime iuuenis quae primis his meis ad te scribenda esse iudicauit: Tu primae magnitudinis fidus huius aevi, si dignum me habes quem redames, quemque rebus tuis et studijs (Geometrica intelligo Theoremata, quae ingeniosissima audio

habere te concinnata) participes, in coelo me collocabis nouâ Apotheosi, sentiesque uicissim me ad nutos etiam tuos propensissimum.

Dabam Pragae Boëmorum 30 Nouembris 1652.

Illustris et Generosae Dominationis Tuae Servus paratissimus

M. GODEFRIDUS ALOYSIUS KINNER à LÖWENTHURN.

Illustri ac Generoso Domino, Domino CHRISTIANO HUGENIO etc. Mathematicum eximio cultori. Domino ac Patrono mihi colendissimo, obseruandissimoque.

Hagam Comitum.

N° 137.

A. TACQUET à CHRISTIAAN HUYGENS.

2 DÉCEMBRE 1652.

La lettre se trouve à Leyden, coll. Huygens.

Elle est la réponse au No. 133. Chr. Huygens y répondit par le No. 139.

Clarissime Domine

Humanissimis litteris tuis ac mihi longè gratissimis non respondi hætenus varijs rebus impeditus. Jam aliquantò plus nactus otij, id facio perlibenter. Pro munusculo exili ac tenui nihil sanè fuit quod gratias ageres, quando id harum rerum amanti-bus ac peritis suo quodam iure debebatur; Quod ad quadraturam attinet, jam inde ex illo tempore, cum primum in lucem prodijt, varias auctori difficultates circa propo-sitiones 5, 6, 7, 8, 12, 39 primæ quadraturæ, atque etiam circa suas quadra-turas reliquas, primo coram deinde scripto proposui, quibus cum ille mihi nunquam satisfecerit, iudicauit eum quadraturam non dedisset. Nihilominus reliquum opus ad-miratus sum semper ac mirificè depraedicauit, auctoremque ipsum inter principes Geometras semper habui. Et credo, qui opus legerit, dissentiet nemo. Porro *ἐξέτασιν* tuam iam pridem accuratè legi, probauique multum. Rectè auctorem vrge vt exhibeat quoties ratio prima contineat secundam, ac secunda tertiam. hoc enim nisi præstet, tertiam incognitam, explicabit nunquam, ac proinde non dabit qua-draturam quæ a notitiâ tertiæ illius rationis dependet. Quod si rationes illæ sint incommensurabiles, nihil eâ viâ efficietur. Eadem difficultas etiam aliquando mihi incidit, cum legissem censuram Marini Mercennij¹⁾ quam habet in suis reflexio-nibus Mathematicis, vbi id ipsum mouet sed perobscurè. Quare non ingratum tibi futurum existimo, si quæ hoc in genere mihi venerunt subinde in mentem, hic ad-scribam.

In numeris rationem primam voco quam nulla ratio numerica metitur, siue inter

¹⁾ Voyez l'ouvrage cité dans la Note 5 de la Lettre No. 85.

cuius terminos nulli cadere possunt medij proportionales numeri seu integri seu fracti. Rationes incommensurabiles, in numeris, voco eas, quas nulla ratio numerica seu rationalis vt communis mensura metitur.

Rationes absolūtè incommensurabiles sunt, quas nulla ratio seu rationalis seu ir-rationalis metitur tanquam mensura communis.

Lemma.

Numerus primus in nulla continuè ab vnitate proportionalium serie alium locum habere potest, quam vnitati proximum.

Habeat^{a)} enim alium, si fieri potest inter $1, a, b, c, d, e$, ita vt d sit pri-mus, itaque per $11, 9$,^{b)} quilibet præcedentium a, b, c , metietur primum numerum d , quod est absurdum contra hypothesim.

Theorema.

In numeris ratio prima est, cuius terminorum inter se primorum alteruter saltem est numerus primus.

Nam inter duos numeros inter se primos x, z , quorum saltem vnus, puta x , primus sit; nec fracti nec integri vlli medij proportionales inueniuntur: quod sic ostendo.

Cadant^{b)} enim, si fieri potest, inter x et z primum numeri integri proportionales medij a, b, c . Quia igitur x et z inter se primi sunt, quot inter ipsos cadunt medij proportionales, totidem inter ipsos quoque singulos et vnitate cadent medij propo-rtionales d, e, f , ac g, h, k , per $9, 8$. Ergo in serie proportionalium $1, f, e, d, x$, primus numerus x alium tenet locum, quàm vnitati proximum, quod repugnat lemmati.

Cadant^{c)} deinde inter x et z medij proportionales fracti, si fieri potest, $\frac{a}{p}, \frac{c}{p}, \frac{e}{p}$: et reuocentur omnes tam integri x, z , quam fracti^{d)} ad fractiones eiusdem deno-minationis $\frac{o}{p}, \frac{l}{p}, \frac{m}{p}, \frac{n}{p}, \frac{s}{p}$, erunt igitur etiam hæc continuè proportionales. Quoniam uerò eundem omnes habent denominatorem, p , erunt numeratores o, l, m, n, s , fractionibus proportionales, adeoque ipsi quoque o, l, m, n, s , continuè proportio-nales erunt. Igitur inter extremos o et s cadunt medij proportionales integri l, m, n . Jam quia per constructionem x et z sunt æquales $\frac{o}{p}$ et $\frac{s}{p}$, erit x ad z ut $\frac{o}{p}$ ad $\frac{s}{p}$, hoc est ut o ad s . Ergo cum inter o et s medij cadant l, m, n , etiam inter x et z cadent totidem medij per $8, 8$ ^{vi}. Quod repugnat primæ parti. Liqueat igitur propositum.

Theorema 2.

Dantur rationes numericæ, incommensurabiles.

Nam si per theoremata præcedens exhibeantur duæ rationes^{e)} primæ x ad z , y ad y , harum neutram vlla ratio numerica metietur. Ergo neque vlla numerica ratio

^{b)} C'est la proposition 11 du Livre 9 des Éléments d'Euclide. Tacquet cite souvent l'auteur de la même manière.

ambas ut mensura communis metietur. Ergo per definitionem erunt incommensurabiles.

Igitur ex jam demonstratis concludemus, rationes a te vir clarissime adductas esse numericè incommensurabiles, rationes videlicet 203 ad 53 et 11 ad 5. Nam 203, 53 sunt numeri inter se primi, et eorum vnus 203, imo et alter 53 sunt numeri absolute primi. similiter 11, 5 sunt numeri absolute primi, adeoque et primi inter se. Ambae igitur rationes illae sunt primae hoc est nullam habent rationem numericam se mensurantem, per theorema 1. Ergo per theorema 2. sunt incommensurabiles, hoc est nulla numerica ratio simul vtriusque metitur. Nunquam igitur dicit Gregorius, siquidem in numeris maneat, quoties prima ratio secundam contineat.

At si relictis numeris ad magnitudines se conuertat, alià quãdam viã instituenda erit disquisitio. In primis nulla ratio magnitudinum etiam commenfurabilium reperiri potest quae sit prima siue quam nulla ratio metiatur, cum inter quaslibet magnitudines inueniri possit media proportionalis, imo mediae quocunque; ac proinde quaelibet ratio magnitudinum diuidi possit in rationes quocunque aequales, adeoque harum quaelibet rationem primò positam metiatur. Quare cum nullae magnitudinum rationes dentur primae, dubitari poterit vtrum reperiri possint rationes magnitudinum inter se incommensurabiles.

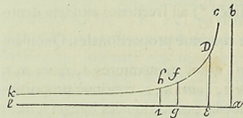
Esto igitur

Theorema.

Dantur in magnitudinibus rationes inter se absolute incommensurabiles. Sit hyperbole CFK, eiusque asymptoti BA, AL. Inter hyperbolam et asymptotum LA ponantur rectae DE, FG, HI, parallelae asymptoto alteri AB. Si plana DFGE, HFGI, sint commenfurabilia, quam multiplex erit ratio DE ad FG rationis FG ad HI. Quod si plana illa incommensurabilia sint, erunt quoque rationes DE ad FG, et FG ad

HI, inter se absolute incommensurabiles. Primum demonstratur a Gregorio libro 6 propositione 125. Alterum propositione 129. Quae quidem illius speculatione omnis de spacijs asymptoticis digna planè est quam admirentur et legant Geometrae.

Itaque si rationum illarum trium, quas propositionibus 12, et 39 proponit Gregorius, incommensurabiles sint absolute, vel prima et secunda solae; vel secunda et tertia solae; erunt propositiones 12 et 39 falsae; sin existentibus primà et secundà incommensurabilibus, etiam secunda et tertia incommensurabiles sint, non poterit exponere quoties secunda ratio tertiam incognitam contineat, ac proinde per eam viam haec nunquam innotescet. Oportebit igitur Gregorium, vt tertiam rationem illam incognitam, notam reddat, demonstrare rationes à se propositas esse omnes inter se commenfurabiles, rationemque ipsam quae communis mensura est, in rectis lineis exhibere, atque

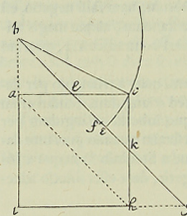
insuper ostendere quoties ea mensura rationes primam ac secundam ingrediatur, tunc enim innotescet quoties prima aut quomodo, secundam contineat.

Haec sunt Domine Clarissime quae mihi hac super re occurrerant, quae licet mitamus omnia, nihilo tamen magis quadratura prima subsistet, cum liquidò certòque compererim propositiones 12 et 39 esse absolute falsas. Quadraturas 2, 3, 4 sentio non esse primà firmiores. Caeterum Doctissima *Éléments*; tua placet mirificè; miratufque sum cum legerem, te viri sentia hac in parte satis implexa, adeo perspicue affectum. Quod ad primam opusculi tui partem atinet est fanè quod tibi gratuler, quod ea isthic inuenieris, quae inter illustria inuenta geometrica censerì posse existimo.

Venio ad alteram epistolae tuae partem, vbi quaeris An et quomodo elici directè possit ex falsis verum. Illustre huiusmodi ratiocinij exemplum praebet Euclides propositione 12 libri 9. et Theodosius ³⁾ libri 1 sphaericorum propositione 12. Cardanus ⁴⁾ quoque libri 5. de proportionibus propositione 201 simili argumentatione est vtilis. Nos quoque varia subinde eo modo demonstrauimus. Vnum profero, in quod inieci, cum theorema quoddam in refractionibus inuestigarem.

Lemma.

Esto quadratum IC, cuius bina latera protrahantur in B et G, vt AB, HG, sint laterum semisses; ducaturque BG secans latera quadrati in L et K. Tum BG biseccetur in F et iunge BC.

1° Erunt latera AC, HC bisecta in L et K. 2° Erit BK par diametro quadrati. 3° Erit BF quadratum bis sumptum aequale quadratis BC, CH.

Duo prima patent. Tertium sic ostenditur. Quadratum BG aequatur quadratis BI, IG. Ergo eius semissis, quadratum nempe BF bis sumptum, aequatur quadrato BI. Sed quadratum BI est quadratum IA, AB et rectangulum IAB bis. Ergo quadratum BF bis, aequatur quadratis IA, AB et IAB bis. Sed IAB bis est quadratum IA. Ergo quadratum BF bis aequatur quadrato IA bis cum quadrato AB, hoc est quadratis BC, CH.

³⁾ Theodosii Tripolitae Sphaericorum Libri III. A Christophoro Clauio Bambergensi Societatis Iesv perspicuis demonstrationibus, ac scholijs illustrati. Item Eiusdem Christophori Clauii Sinvs. Lineae Tangentes. et Secantes. Triangula rectilinea. atque Sphaerica. Romae. Ex Typographia Dominici Bafae. M.D.LXXXVI. in-4°.

⁴⁾ Hieronymy Cardani Mediolanensis, Civilisque Bononiensis, Philofophi, Medici et Mathematici clarissimi, Opvs Novvm de proportionibus numerorum, motuum, ponderum, sonorum, aliorumque rerum mensurandarum, non solum Geometrico more stabilitum, sed etiam varijs experimentis & obseruationibus rerum in natura, solerti demonstratione illustratum, ad multiplices usus accommodatum, & in V libros digestum. Praeterea Artis Magnae, siue de Regvls Algebraicis, liber vnus, abstrvssimus & in exhaustus plane totius Arithmeticae thesaurus, ab autore recens multis in locis recognitus & auctus. Item de Aliza Regvla Liber, hoc est Alge-

Theorema.

Jisdem postis, dico rectam BG maiorem esse rectis BC, CH⁷⁾.

Si negas 1 fit non maior. Centro B per C eat circulus fecans BG in F⁸⁾. Quoniam BG ponitur non maior quam BCH, estque BE par BC, patet BE maiorem esse semisse ipsius BG. Cum enim BC sit maior semisse BCH, erit quoque BC, hoc est BE, maior semisse ipsius BG quae est non maior quam BCH. Accipiat ergo BF dimidia BG. Quoniam igitur BG bisecta est in F et aliter in E, erunt quadrata BE, EG aequalia per 9. 2. quadrato BF bis (hoc est per lemma, quadratis BC, CH) et quadrato FE etiam bis. Ergo quadrata BE, EG simul maiora sunt quadratis BC, CH simul. Quare ablati aequalibus quadratis BC, BE, remanet quadratum EG maius quadrato CH. Ergo recta EG maior est recta CH. sed aequales sunt BE, BC. Ergo tota BG maior est duabus BC, CH.

Itaque ex eo quod BG ponebatur non maior duabus BC, CH, directè conclusimus, BG maiorem esse duabus BC, CH. Neque erit difficile, uti arbitror, ratiocinationis istiusmodi, quae admirationem plerisque mouet, hic obiter causam insinuare. Proprium est propositioni falsae, ut ex eâ deduci possint contradictoria, quae proinde in ipsâ mediale seu virtualiter continentur. Jam licet plerumque contradictoria illa sint ab ipsâ propositione distincta vtraque: fit tamen subinde, ut eorum alterum sit ipsa falsa propositio; alterum propositionis falsae negatio. Quod quando euenit, tum eniuero potest ex ipso falso eius negatio elici, hoc est verum; nam falsi negatio, est verum. Atque id quidem est falsi naturae omninò consentaneum, neque magis mirum est ex falso elici posse verum, quam in falso contineri contradictoria, quorum alterum sit falsum ipsum, alterum negatio eiusdem falsi.

Simili forma probationis demonsttraui partem minimam, quae a triangulo per datum in ipso punctum abscinditur, Non trapezium esse, sed triangulum. Studui enim aliquando plenam dare solutionem eius problematis, quo iubetur triangulum per datum punctum fecari in ratione data, quod in illo, praesertim quando punctum datur intra triangulum, non leuis insit difficultas, et neque a Steuino⁹⁾ neque a Joanne Benedicto⁷⁾ aliove vilo, quem uidere mihi contigerit, data esset solutio adae-

braicae Logisticae suae, numeros recondita numerandi subtilitate secundum Geometricas quantitates inquirentis, necessaria Coronis, nunc demum in lucem edita. Opus Physicis & Mathematicis imprimis utile & necessarium. Basilae. in-folio.

Ce livre sort ex Officina Henric. Petrina, Anno c.l.o.lxxix, ainsi qu'il résulte d'un autre ouvrage de Cardanus intitulé: In Cl. Ptolemaei de aliorum iudicis, Libros IV, Commentarii.

⁵⁾ Lisez: E.

⁶⁾ Problematum Geometricorum in gratiam D. Maximiliani, Domini a Crvningen &c. editorum, Libri V. Auctore Simone Steuino Brvgensē. Antverpiae, apud Ioannem Bellerum ad insigne Aquilae aureae. [1583]. in-4°.

⁷⁾ Giovanni Battista Benedetti, né à Venise le 14 août 1530 et mort à Turin le 20 janvier 1590, disciple de Tartaglia, était Mathématicien du Duc de Savoie. Tacquet parle ici de son ouvrage:

quata. Cum igitur id aliâ quâdam viâ tentarem, affectus tum quidem sup, quod proposueram: at simul contemplatio non iniucunda de maximis minimisque triangulis per datum in triangulo punctum fecabilibus, atque istud, quod iam dixi, quoddam quasi lemma ad caeteras, sese obtulit. Cuius quidem demonstratione hic adscribendâ (quamvis non difficulter non hanc modò dare possem sed etiam plures) supersedeo, quod ijs, quae iam scripsi supra, satisfactum putem dubitationi tuae. Porro iam finire cupienti, quae ad tuum de hyperbola pulcherrimum theorema, tibi verè (ut scribis) ante omnes primo perfectum, secundâ paginâ praefatus es, in mentem veniunt, momentque ut adiungam adhuc aliquid, tibi forte non ingratum; reuertam videlicet esse a me proportionem aliquam circuli ad hyperbolam, et eam quidem quae fortè probet determinationem in hyperbola etiam Archimedaeae illi parabolicae similem posse reperiri. Scito igitur proportionem circuli ad hyperbolam terminatam esse compositam ex tribus rationibus; ex ratione circumferentiae circuli ad $\frac{2}{3}$ diametri, et ex ratione tertiae partis quadrati circulo inscripti ad triangulum maximum hyperbolae inscriptum, et ex ratione eiusdem trianguli ad hyperbolam: cuius demonstrationem ex nostris cylindricorum et annularium libris⁸⁾, iam tibi fortasse notis, facile deduco. Itaque ne datâ quidem hyperboles quadraturâ, dabitur in rectis lineis eius ad circulum ratio, ac proinde neque circuli quadratura. Quare cum non videatur, quadraturae circuli, hyperboles quadratura implicari, non haec *ἀδύνατος*; perinde atque illa videri possit. Hanc meam coniecturam confirmat Bartholomaeus Souerus⁹⁾ in fine praefationis ante librum 5, proportionis curuae ad rectum promotae¹⁰⁾; vbi asserit reuertam esse a se dimensionem ac quadraturam hyperbolae, sed eam se dare seorsim velle, ut nouum inuentum lectorum animos in maiorem sui admirationem conuertat. Sed (credo) quod statuerat morte praepeditus exequi non potuit. Plura non addo ut finis aliquando sit.

Tu eo animo ista accipe, quo ego scripsi, vnâ videlicet tibi obsequendi impulsu voluntate. Caeterum enixè precor, ne (ut vatis Diuini vtar verbis) ille scientiarum Dominus, quando eâ te ad omnem subtilitatem indole esse voluit, quidquam te earum

Resolutio omnium Euclidis Problematum aliorumque ad hoc necessario inuentorum vna tantummodo circini dato apertura, per Ioannem Baptistam de Benedictis inventa. Venetiis. M.DLII. in-4°.

⁸⁾ Voyez la Note 5 de la Lettre No. 102.

⁹⁾ Bartolomeo Sovero naquit en 1577 à Corberia (Fribourg, Suisse) et mourut à Venise le 23 juillet 1629. Après avoir fait ses études au Collège Helvétique de Turin, il se rendit à Rome (1621), puis fut appelé par Camillus Gloriosus à Venise (1624), auquel il succéda comme professeur de mathématiques.

¹⁰⁾ Ceteri ac recti proportio a Bartholomeo Sovero Friburgensi. in Gymnasio Patauino Matheseos Professore promotâ. Libris sex ad Illustris. & Excellentis. Viros Nicolavm Contarenvm, Ioannem Baptistam Nani, Dominievm Molinvm eiusdem Gymnasii Patavini moderatores. Patavii, Ex Typographia Varisci Varisii. M.DC.XXX. in-4°.

rerum latere sinar, quibus sempiterna beatitudo nostra ac salus continetur. Vale, et si quae properanti exciderint calamo liturae, condona.

Tuus in Christo Seruus

Louanij 2 Decemb. 1652.

ANDREAS TACQUET e societate JESV.

a) In margine: 1, a, b, c, d, e [Tacquet].

b) In margine: $\frac{x}{3}$ $\frac{a}{10}$ [Tacquet].

$$\begin{array}{cccc} x & a & b & c & z \\ & d & & e & \\ & & e & & h \\ & & & f & k \\ & & & & 1 \end{array}$$

c) In margine: $\frac{3}{10}$ [Tacquet].

$$\frac{x}{3} \frac{a}{10} \frac{c}{e} \frac{z}{f}$$

d) In margine: $\frac{o}{p} \frac{l}{p} \frac{m}{p} \frac{n}{p} \frac{s}{p}$ [Tacquet].

e) In margine: $\frac{3}{10}$ [Tacquet].

$$\begin{array}{cc} x & z \\ y & y \\ 5 & 21 \end{array}$$

f) In margine: Mutatâ inter scribendum demonstratione, duo prima sunt superflua. [Tacquet].

N° 138.

CHRISTIAAN HUYGENS à G. VAN GUTSCHOVEN.

10 DÉCEMBRE 1652.

La minute et la copie se trouvent à Leiden, coll. Huygens^{)}.
Van Gutschoven y répondit par le No. 140.*

GUTSCHOVIO.

Semper spes aliqua me tenet venturum tandem abste responsum Gotchéovi Praestantissime, quanquam jam mensis integer sit elapsus, ex quo literas meas¹⁾ ad te pervenisse opinor. neque enim adeo apud te Frigere Mathemata mihi sit credibile, ut non saltem novis inventis delectari te quoquo modo tesseris. Et videtur quidem illud de quo tibi nuper scripsi, si Schotenio atque alijs haec intelligentibus credere licet non ex postremis in eo genere existere, neque carere utilitate. Eoque summo-

¹⁾ L'auteur parle de sa Lettre N°. 135.

pere mirandum foret te qui multum in Scientia ita sis versatus, ita planè immobilem te praebere ut verbum nullum aut literam tibi extorqueri sineres. Quaecunque igitur causa sit silentij tui, five per occupationes rescribere haecenus non potuisti, five secretum ejus artis quam ex te discere concupivi penes te manere vis, fac ut aliquid modo de te inaudiam. Nam si vel repulsam me manere in fatis est, scio id aegrè me ferre non debere, quum utique ex mera liberalitate tua id omne sim habiturus, quo per te fiam peritior. Vale.

10 Dec. 1652.

a) Une autre minute commence ainsi :

Credo Gutscovi humanissime per te non stare quominus desiderio meo haecenus satisfacias, sed vel adversae valetudini imputo quam tamen longe a te abesse velim; vel negotiorum, quibus destineris multitudine. Et haec quidem si in causa sit cur etc.

N° 139.

CHRISTIAAN HUYGENS à A. TACQUET.

10¹⁾ DÉCEMBRE 1652.

*La minute et la copie se trouvent à Leiden, coll. Huygens.
La lettre est la réponse au No. 137. Tacquet y répondit par le No. 141.*

PATRI TACQUET.

Coeperam jam persuadere mihi non pervenisse ad te literas meas Vir Clarissime, sed casu aliquo intercidisse, cum ecce responsum inopinanti allatum est, atque insigni me hilaritate erexit. Maximas sane ex mediocri mora ufuras perfolvisti, quantalque mihi debitas non fuisse agnosco etiam in hoc genere avarissimus. Cum autem et te quantum ad haec attinet similiter ut ego affectum credam non verebor ne prolixitatem meam culpes, si ad nonnulla capita epistolae tuae verbosius respondero. Ante omnia vero gratiam habeo quod luculenter adeo de inventione mea circa Hyperboles quadraturam te sentire significasti, siquidem ex mera benevolentia id procedere judico quod primi industriae meae partus tam pulchri tibi videntur atque extolluntur longe supra meritum. Porro perlubenter vidi argumentationem meam contra conatus Cyclometricos Patris Gregorij ratiocinio tuo adjutam, quaesivi in exetasi mea qua potissimum ratione ad absurdum illum deducerem. Tu vero erroris originem profusus tangis cum propositiones 39 et 12 erroris convincis; quas ego quoque mendosas inveneram. sed in obscuris facilius et confidentius contradicendum arbitra-

¹⁾ Dans la minute il semble qu'il y ait „16,” mais les Adversaria de Christiaan Huygens indiquent qu'il écrivit cette lettre le „10”. Cette date s'accorde mieux avec celle de la réponse de Tacquet, écrite le 18 décembre.

bar. Verum de his superfluum arbitror pluribus differere, cum de summa rei inter nos conveniat. Itaque ad thesin tuam transeo, quam et tuis et aliorum exemplis stabilire videris. Sane cum antea sensum ejus verum ignorarem, nunc plane quid status percipio neque tamen assentiri tibi possum. Patieris autem ut confido non illibenter Vir Clarissime redintegrari tibi disputationem qua proculdubio jam pridem multa cum laude defunctus es. Mihi igitur videtur demonstratio quam proposuisti, non directa esse sed ex earum genere quae ad absurdum deducunt, quod autem absurdi mentione caret, eo imperfectam manere. Etenim post conclusionem tuam, quae est, Ergo tota BG major est duabus BC, CH, haec addenda dicerem, sed eadem BG duabus BC, CH non major esse ponebatur, Ergo simul et major erit, et non major, quod est absurdum. Quare falsum erit illud unde hoc consequitur, ac proinde BG major duabus BC, CH. Ita video Euclidem fecisse in propositione 12 libri 9 à te allegata, item Archimedem in propositionibus 8, 9, et 10 libri de Conoidibus et Sphaeroidibus⁵⁾. Cardani librum nunquam evolvi, et demonstrationem Theodosii libri 1 Sphaericorum propositionis 12 tantum directam videre contigit, eam scilicet quam Herigonus⁶⁾ assert⁷⁾. Fortassis autem superfluum tibi videtur ulterius progredi, postquam id quod

⁵⁾ Archimedis Opera non vlla a Frederico Commandino Vrbinatense in latinum conversa, et Commentariis illustrata. Quorum nomina in sequenti pagina leguntur. [Circuli dimen Sio. De lineis spiralis. Quadratura parabolae. De conoidibus sphaeroidibus. De arenae numero]. Venetiis apud Paulum Manutium. Aldi F. MDCVIII. in-folio.

⁶⁾ Pierre Herigone vivait à Paris en 1634 et 1644; il était maître de mathématiques. Il résulte de sa polémique avec le professeur Johan Baptiste Morin à Paris au sujet du problème des longitudes, qu'il avait été membre de la commission pour juger le livre de Morin. Voyez l'ouvrage de la note suivante, Tomes 4 & 5.

⁷⁾ La démonstration se trouve Tome V, page 235 de l'ouvrage suivant:
Cursus mathematicus Nova, brevi et clara methodo demonstratus: Per Notas reales & universales, citra usum cuiuscumque idiomatis intellectu facile. Cursus mathematicus demonstré d'une nouvelle, briefve, et claire methode. Par Notes reelles & universelles, qui peuvent estre entendues facilement sans l'usage d'aucune langue. Par Pierre Herigone, Mathematicien, à Paris, M.DCC.XXXIV chez l'Auteur, en l'Isle du Palais, à l'enseigne de l'Anguille & chez Henry le Gras au troisieme pilier de la grande Salle du Palais. in-8°.

De même que ce titre, ceux des volumes sont moitié latin, moitié français, nous n'en donnons que la partie française:

Tome premier de Cours mathématique, contenant les XV Livres des Elements d'Euclide vu appendix de la Geometrie des Plans, les Dates d'Euclide, cinq livres d'Apollonius Pergues du lieu resolu, la Doctrine de la Section des Angles.

Tome second de Cours mathématique, contenant l'Arithmetique pratique: le Calcul Ecclésiastique: & l'Algebre, tant vulgaire que specieuse, avec la methode de composer & faire les demonstrations par le retour ou repetition des vestiges de l'Analyse.

Tome troisieme de Cours mathématique, contenant la construction des Tables des Sinus, Et Logarithmes, avec leur usage aux interets, & en la mesure des triangles rectilignes: La Geometrie pratique: Les Fortifications: la Milice: & les Mechaniques.

Tome quatrieme de Cours mathématique, contenant la Doctrine de la Sphere du Monde; la Geographie tant ancienne que moderne, designée par degrez & minutes des longitudes & latitudes, & l'Art de naviger. Achevé d'imprimer le 8 de novembre 1634.

verum est directa demonstratio es allecutus nempe quod BG major est duabus BC, CH. Sed omnino inquirendum est, utrum hoc ita se habere recte demonstratum fuerit. Quid enim si quis statuatur, quod omnis figura plana rectangulo contenta eique basin et altitudinem eandem habens, sit ejus rectanguli subequaliter⁵⁾, atque ex eodemonstrat parabolam inscripti maximi trianguli sequiteriam⁶⁾ esse? Ea quidem et demonstratio et conclusio vera erit, sed tamen fidem non faciet mihi, si aliunde parabolae quadraturam non didicerim. Ratio autem, quare istiusmodi argumentatione non persuadeatur, ea sola est quod sciam aliquid in praemissis contineri quod falsum est. Sanè in ea quam asserere tibi visum fuit, non quidem apparet à principio falsum quid poni, sed dubium tamen, quum non constet utrum BG major sit an non major duabus BC, CH. Quomodo igitur omnia, quae inde consequuntur non aequè dubia sint? Itaque plane ita tenendum reor, in directa demonstratione omnia ex quibus argumentatio deducitur certa esse debere; quum autem certa non sunt sed vel dubia vel aperte falsa tunc fieri quidem posse ut ad veram conclusionem perveniatur, sed eam utrum vera sit an falsa ex ea demonstratione quatenus directa permanet minime cognosci. Et si bene rem examines, videbis sine dubio tuam ipsius demonstrationem tibi persuadere non posse (si te id ignorare fingas,) quod BG sit major duabus BC, CH; nisi cogitatione saltem clausulam de absurdo adjicias quam paulo ante descripsi. Revera tamen mirandae apparent demonstrationes istiusmodi, et tanto quidem mirabiliores quanto magis ab ipsa falsa seu dubia positione argumentatio procedit. Euclidis demonstratio ad finem usque falsam positionem habet admittam. In Tua verò in principio fortè factum est ut utilis esset ad ostendendum quod BG inaequaliter dividitur in E, cum BE ipsi BC aequalis sumitur, nam hoc etiam alia ratione facile ostendi potuisset, atque ita directa fuisset demonstratio. Archimedes in propositionibus supra adductis, positione sua in demonstrando non utitur, ideoque admirationem non parit, et potuisset aequè commodè de puncto quolibet in ellipsi sumpto, ostendisse quod id in superficie cono esset vel cylindri idque argumentatione directa. Invenio me genere illo usum fuisse cum alia ratione demonstrare non possem.

In triangulo punctum ex quo rectae omnium brevissimae ad tres angulos ducuntur,

⁵⁾ Tome cinquieme de Cours mathématique, contenant l'Optique, la Catoptrique, la Dioptrique, la Perspective, la Trigonometrie des Spheriques, la Theorie des Planetes, tant selon l'hypothese de la terre immobile, que mobile, la Gnomonique, & la Musique. 8°. Achevé d'imprimer le 14 Aoust 1637.

⁶⁾ Tome sixieme et dernier, ou supplement du Cours Mathématique, contenant les Effections Geometriques des equations cubiques & affectées. L'Isagoge de l'Algebre. La methode de metre en Perspective toutes sortes d'objets par le moyen du Compas de proportion. La Theorie des Planetes, distinguée selon les hypothèses de la terre immobile & mobile. L'Introduction en la Chronologie, avec vne Table des choses plus notables par ordre alphabetique: Et un Catalogue des meilleurs Auteurs des Mathematiques.

Les tomes II à IV ont paru en MDCXLV.

⁵⁾ = 2:3.

⁶⁾ = 4:3.

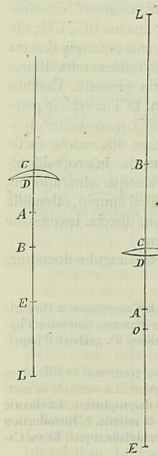
esse illud in quo arcus similes super lateribus intrinsecus descripti se interfecant qui singuli sint tertia pars circumferentiae; ac proinde in triangulo amblygonio angulum obtusum majorem 120 partibus habente punctum ejusmodi non dari sed in ipsum obtusi anguli punctum quodammodo incidere.

Scribis tibi in refractionibus Theorema quoddam investiganti demonstrationem adductam usi venisse, quod ego non sine quodam voluptatis sensu animadvervi, te scilicet in ea quoque materia occupatum esse vel certe fuisse, quae me nunc totum tenet. Quid novi inveneris scire gestio. Ego quidem duos jam libros super ea te penè perscriptos habeo quibus et tertius accedet; prior est de refractione planarum et sphaericarum superficierum, et lentium, alter de apparenti augmento vel decremento eorum, quae per refractionem conspiciuntur. In hoc praecipuum est, quod datis positione et figura unâ duabus vel quotcumque lentibus, objecto et oculo, ostendi quo augmento vel diminutione illud conspici debeat, item an erectum an inversum. In illo, datis iisdem, utrum distincta sit futura visio an confusa. Praeterea ostendi quomodo radios ad datum punctum tendentes ad aliud datum

punctum congregare possimus ope superficiae sphaericae, idque accuratè, sicut Cartesius per curvas lineas suas effecit. Cujus quidem principia sequor in demetiendis refractionibus. Cum ad Schotenum nostrum de hoc invento scripsissem ⁷⁾ fidem apud ipsum non inveniri ⁸⁾, putabat enim Cartesium hoc latere non potuisse, nisi esset omnino impossibile; atque etiamnum in sua est opinione, nondum enim demonstrationem exhibui, expectans donec huc excurrat, Caeterum aliquod tibi specimen horum edere volo, quum tam liberaliter egregijs tuis Theorematibus me impertiveris Quomodo in lente inaequalium convexorum punctum concursus radiorum parallelorum inveniri possit frustra quaesivit Keplerus. Id autem sic ego expedio. Esto lens CD, quae vel aequaliter vel inaequaliter convexa sit. sitque A centrum superficiae C, et B superficiae D, et jungatur AB, et producat utrumque ut tam CE ad EA, quam DL ad LB habeat proportionem refractionis, (haec autem in vitro sesquialtera est ferè, sed paulo major, nam accuratè eam dimetiendo inveni esse quam 600 ad 397) deinde ut EL ad LB ita sit ED ad DO; Eritque O punctum concursus quaesitum, nempe radiorum, qui rectae BA paralleli incident, in superficiem C, adeo ut nullius radij concursus cum axe contingat ultra punctum O. Cujus

⁷⁾ Voyez la Lettre N°. 130.

⁸⁾ Voyez la Lettre N°. 131.

quidem demonstrationem quum a plurimis Theorematis dependeat, hic non adscribam, neque eam te nunc exigere crediderim. Itaque jam te dimitterem Vir Praestantissime, nisi de inventione tua proportionis Circuli ad Hyperbolam quaedam dicenda occurrerent. Ea quidem verissima est, sed ex annularium tuorum subtilissimis libris, demonstrari nihil opus habet; Enimvero cum ratio circumferentiae ad $\frac{3}{2}$ diametri sit eadem quae circuli ad tertiam partem quadrati sibi inscripti, apparet hoc te dicere. Quod videlicet circuli ad hyperbolam proportio, componatur ex ratione circuli ad $\frac{3}{2}$ quadrati sibi inscripti, et ex ratione dictae tertiae partis quadrati ad maximum triangulum hyperbolae inscriptum, et ex ratione hujus trianguli ad hyperbolam. Quod sane per se manifestum est, quia positis quotcumque magnitudinibus ratio primae ad ultimam componitur ex ratione primae ad secundam et secundae ad tertiam et ita deinceps donec extiterit proportio. Adeo ut non magis ad hyperbolam Theorema tuum quam ad aliud quodcumque planum spatium pertineat. Illud vero quod subjungis quadraturae Hyperboles, Circuli quadraturam implicari non videri, idem tecum opinor, sed tamen in ea sum opinioe utramque parem fere difficultatem habere, adeo ut Soverum, virum doctissimum atque insignem Geometram ut nuper ex opusculo a te citato comperi, etiamsi fata promissum exolvere permisissent, absolutam tamen Hyperboles quadraturam datum fuisse non existimem. Vides me Batava libertate eorum quae sentio nihil dissimulare Vir Clarissime, atque tibi visum est tibi obloqui; quod te spero non aegrè laturum ita credam non aliter quam si eodem jure in me utentem videro. Vale.

[16] Dec. 1652.

N° 140.

G. VAN GUTSCHOVEN à CHRISTIAAN HUYGENS.

15 DÉCEMBRE 1652.

La lettre se trouve à Leiden, coll. Huygens.
Elle est la réponse aux Nos. 135 et 138.

CLARISSIMO VIRO D. CHRIST. HUGENIO GERARDUS GUTSCHOVIVS S. D.

Ex quo secundas tuas recepi Hugenij ingeniosissime unice ex alijs ortae occupationes, quod ad eas non responderim in causa sunt: quod vero ad primas quoque nihil responsi dederim, et de scripto vestro praestantissimo et subtilissimo, a te, ad me misso, sententiam meam non adscripserim, ante Christi Domini Natalicia prolixiori epistola expectabis: unâ quid in vitris seligendis, terendis, poliendis ipse

sciam, vel exercitio repererim, vel observaverim. Dico ante 24 huius, illud enim tempus selegeram (utpote tum negotijs quibus nunc distringor expeditis) ut fecundas tuas vidi, ad illas respondendum: nunc vero scribo ut ultimas vidi, ne me tergiversantem amplius inhumanus, aut faxi instar immobilem credas: et ut scias mihi nihil tam in votis esse, aut inter rara et secreta reconditum, quod impoterum totum tuum futurum non sit: expecta igitur tantillum dum tantum otij nactus fuero, ut animum erga te meum expleam: et me totum tuum reperies. Vale.

Lovanij 15 10bris 1652.

Clarissimo Domino Domino CHRIST. HUGENIO de ZULEHEM
Hagae Comititis.

N° 141.

A. TACQUET à CHRISTIAAN HUYGENS.

18 DECEMBRE 1652.

*La lettre se trouve à Leiden, coll. Huygens.
Elle est la réponse au No. 139. Chr. Huygens y répondit par le No. 142.*

CLARISSIME DOMINE!

Gauius sum tuis literis, quae vel eo nomine mihi sunt gratissimae, quod scribis liberè, quae sentias. Rectè notasti affectionem illam non esse propriam hyperbolae neque opus habere vt ex cylindris nostris demonstraretur. Inuentum quodammodo extemporale, cum ex propositione quadam nostra, viderem facile deduci, vltiori examine non adhibito adscripseram, occasione eorum quae in praefatione de hyperbole differueras. Quae super thesi nostrâ ratiocinaris, eadem mihi iam pridem inciderant. Arguis itaque tu quidem eruditè, sed tamen thesim non oppugnâs; quando alium plane sensum illa habet, ab eo, quem tibi proposuisti. Haec igitur assertio est: Possè ex falso verum per legitimas directasque illationes deduci. Ad hoc vero impertinens est, siue eâ deductione absoluta obtineatur scientia quaesiti, siue non. Hunc sensum etiam colliges ex ratione philosophica à me nuper allata. Porro quod hoc ipsum multis viris doctis admirabile, nonnullis etiam impossibile videretur, placuit ea de re thesim ponere, non vt Geometras docerem, quibus id scireum esse notissimum, sed vt Matheseos imperitis obsequerem. In istem thesibus, alia sunt plurima, quae potius sunt proposita ad exercitium adolescentis, quam peritioribus edocendis. Caeterum, quamuis in thesibus id non agam, videtur etiam absoluta digni scientia quaesiti, citra deductionem vllam ad impossibile, quando ex contra-

dictorio assertionis, inferitur assertio, modo ratiocinatio formetur hunc in modum. velim probare A esse aequale B. Ita arguam: A vel est aequale B, vel non aequale. Si dicas A esse aequale B, habetur propositum: Si A dicas non esse aequale B, inferetur A aequale esse B. Ergo A est aequale B. Haec illatio videtur veram parere scientiam, nulla ulterius factâ deductione ad absurdum; quia lumine naturae notum est quod ex vtroque contradictionis membro consequitur verum esse. Haec scripta sint ad pleniorum disquisitionem, non ad sensum thesios explanandum, quem dedi supra.

In dioptrica nihil magnopere nunc quidem habeo noui. Tuum inuentum praeclearum est, si (quod reor) habeas demonstratum. Doctissimo Schootenio hic non assentior. Quamuis enim et illius iudicio multum tribuam, et Cartesium ipsum faciam plurimi: Tamen non existimo, in materijs quas tractauit, ita perpexisse eum omnia, vt nihil alijs inueniendum aut emendandum reliquerit. Deus egregios tuos in nobili argumento conatus secundet, vt quae feliciter et acutè repereris, quam primum luce donata videamus. Vale.

Tuus in Christo seruus

Louanij 18 Dec. 1652. ANDREAS TACQUET, Societatis Jesv.
Erudito ac Generoso Domino Domino CHRISTIANO HUGENIO C. F.
Hagae.

N° 142.

CHRISTIAAN HUYGENS à [A. TACQUET].

[DECEMBRE 1652.]

*La minute et la copie se trouvent à Leiden, coll. Huygens.
La lettre est la réponse au No. 141.*

CHRISTIANUS HUGENIUS . . . S. D.

Ex ijs quas nuper ad me dedisti, literis, didici demum praeposterè Thesim vestram à me intellectam fuisse. Quod autem isto modo ipsam interpretabar, effecit tum demonstratio ea quam in exemplum adduxeras quam te tanquam perfectam absolutamque omnibus numeris haberi velle putabam; cum quod subtilius aliquid $\pi\alpha\rho\lambda\acute{o}\tau\epsilon\sigma\upsilon\upsilon$ assertioni tuae asingere studebam. Namque illud satis vulgare et dialecticis notissimum sentebam quomodo ex falsis verum deduci possit etiam legitima et directa argumentatione; ut cum dicimus, omnis lapis est animal; omnis homo est lapis; ergo omnis homo est animal. et rursus omne animal ratione est praeditum, omnis homo est animal, ergo omnis homo est praeditus ratione. Huiusmodi exemplis in Geometria quoque passim occurrentibus quum Thesis Tua vera esse demonstraretur, nescio qui poterit impossibilis viris doctis videri, (ut scribis) atque admirabilis. Sed haec iam si placet missa faciamus; potiusque de vero quaeramus ex veris eliciendo, quodque

extra omnem sit disputationem. Innumera enim sunt in mathematicis scientijs, quorum disquisitione cum omni careat controversia, simul multo plus adferat utilitatis et delectationis. Egregia prae caeteris contemplatio est circa maximorum et minimorum inventionem, quam prioribus literis Tibi usu venisse scribebas in problemate Sectionis trianguli per datum punctum. Ejus problematis casus cum punctum intra triangulum datum est quia determinationem habet, lubentissime videre velim quomodo à Te proposita sit, nam ab omnibus quos ego legerim praetermissam comperio.

N° 143.

CHRISTIAAN HUYGENS à FR. VAN SCHOOTEN.

[DECEMBRE 1652.]

La minute et la copie se trouvent à Leyden, coll. Huygens.

SCHOTENIO.

Nondum penitus me febris reliquit; adeo ut scribendis Theorematibus adhuc superfedere cogar. Lectione tamen Geometricorum scriptorum non abstineo, quum non videatur fieri posse ut sanitati noxiam adferant quae tam mirifice delectant. Gratissimum igitur mihi facies si epistolam Professoris Oxoniensis ¹⁾ de qua nuper nobis sermo erat, miseris perlegendam, et si quid praeterea novae rei tibi obvenerit. Vale.

N° 144.

CHRISTIAAN HUYGENS à FR. VAN SCHOOTEN.

26 DECEMBRE 1652.

*La lettre et la minute se trouvent à Leyden, coll. Huygens.
Van Schooten y répondit par le No. 149.*

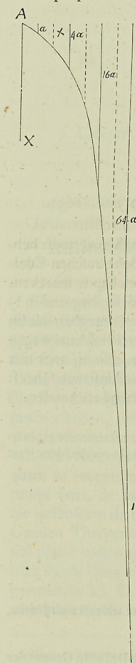
Clarissimo Viro Domino FRANCISCO à SCHOTEN CHRISTIANUS
HUGENIUS S.

Ecce remitto tibi literas Domini Wallis ¹⁾ quas ante biduum mecum me ferre voluisti, ut Problema quod de Linea Curva proposuisti accuratius perpenderem. Feci id

¹⁾ John Wallis naquit le 13 novembre 1616 à Ashford (Kent) et mourut le 28 octobre 1703 à Oxford. En 1643 il vint à Londres; il fut un des fondateurs de Gresham College, société scientifique dont est issue la Société Royale de Londres. En 1649 il fut nommé Savilian Professor of Geometry à Oxford.

¹⁾ On retrouve cette courbe dans une correspondance avec Wallis en 1655.

quidem diligenter, et videtur sic responderi posse. Nimirum non cujusvis naturae lineas curvas existere, et hanc quam fingit planè esse impossibilem; quod facile est ostendere. Ponit siquidem lineam curvam AC quae istam habeat proprietatem, ut sumptis quocumque partibus aequalibus in recta AT quae ab extremo axis AX perpendicularis exit, ductisque secundum acceptas partes lineis axi AX parallelis et in curva proposita terminatis, ut sit, inquam, ea quae ab axe prima est partis 1, qua-

lium tertia est 6, quinta 30, septima 140, nona 630, atque aliae deinceps tot partium quot obveniunt ex progressionem quam statuit. Si igitur talis naturae est haec linea eadem illae linearum proportionem contingerent, etiam si ab initio partes majores in perpendiculari AT fuissent sumptae, sicut in parabola et alijs multis curvis haec se habere constat. Ponantur partes eae triplo majores sumptae; hoc est, pro prima linearum parallelarum sumatur quae fuit tertia, et consequenter pro tertia quae fuerat nona, et pro quinta quae fuisset decima quinta. Quia igitur prima nunc est partium 6, debet tertia esse partium 36, ut locum habeat proportio 1, 6, 30, 140 &c. Sed tertia quae prius erat nona est partium 630. Ergo 630 aequalia 36. Quod est absurdum. Quare patet lineam ejus proprietatis nullam dari. Quod si quis à principio lineam curvam non ponat, sed ductis lineis aequidistantibus ut prius, faciat primam partis unius, tertiam 6, quintam 30 &c. et per harum terminos curvam quandam ducat ex vertice A, quaeraturque longitudines 2^{dae}, 4^{tae}, 6^{tae} &c. dicendum est eas determinatas non esse, quia diversae lineae curvae per puncta ista duci possunt, etiam quae ad eandem partes cauae sint. Porro cum arithmetice idem problema proponit Dominus Wallis et in serie numerorum crescentium 1, 6, 30, 140, 630 &c. quaerit, numeros interjiciendos inter binos quoque additum oportuit quâ conditione interjectos velit. Nam si simpliciter interjiciendos quaerit, possunt quilibet numeri interjici, si tantum praecedente majores et consequente minores sumantur ut 3, 16, 50 &c. vel 2, 8, 100, 300. At si tales interjiciendi quaeruntur, ut interjectorum primus, 3^{ius} 5us 7us eodem modo se habeant ut 1, 6, 30, 140 &c. quod sanè exigere ipsum existimo ²⁾, tum rursus ad impossibile deveniemus. Nam cum primus interjectorum debeat minor esse quam 6, erit interjectorum tertius minor quam 36, quintus minor quam 180, sed quintus interjectorum est qui cadit inter 630 et 2772. Ergo jam turbata erit series